

Asia: VN/11745/2019

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi ympäristövahinkorahastosta

Lausunnonantajan lausunto

Luku 1 Asian tausta ja valmistelu

-

Luku 2 Nykytila ja sen arviointi

-

Luku 3 Esityksen tavoitteet

-

Luku 4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

-

Luku 5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

-

Luku 8 Lakia alemman asteinen sääntely

-

Luku 10 Toimeenpano ja seuranta

-

Luku 12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

-

Lakiehdotus säännöskohtaisine perusteluineen

1 luku Yleiset säännökset (1–5 §)

-

2 luku Ympäristövahinkomaksu (6–12 §)

-

3 luku Korvaukset ja avustukset (13–23 §)

-

4 luku Ympäristövahinkorahaston hallinto ja talous (24–31 §)

-

5 luku Oikaisumenettely ja muutoksenhaku (32–34 §)

-

6 luku Erinäiset säännökset (35–36 §)

-

7 luku Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset (37–40 §)

-

Muita huomioita esityksestä

Muut kommentit esityksestä

Yleiset kommentit

Esitysluonnoksessa ehdotetut peruslähtökohdat ovat yleisesti ottaen kannatettavia ja Kuntaliitto toivoo ehdotuksen toteutuessaan lisäävän kuntien saamia korvauksia erityisesti niistä ympäristövahingoista, joiden selvittäminen, kunnostamista ja ennallistamista kunnat ovat verorahoin kustantaneet. Esitys selkeyttää nykyisiä toissijaisia ympäristövastuujärjestelmiä ja niitä koskevaa lainsäädäntöä. Kuntaliiton mielestä ympäristövahinkorahaston tarkoitus ja tehtävät kytkeytyvät vahvasti ympäristöperusoikeuteen liittyvien tavoitteiden toteutumisen varmistamiseen.

Kuntaliitto edellyttää muutoksia ehdotukseen erityisesti 2, 13 ja 19 pykälän osalta.

Kuntien omistamien osakeyhtiöiden maksuvelvollisuus (2 §)

Esityksessä todetaan, että julkisen ja yksityisen elinkeinotoiminnan tasa-puolisten toimintaedellytysten varmistamiseksi lain soveltamisalasta ei rajattaisi pois valtion ja kuntien omistamia yhtiöitä. Kilpailuneutraaliteetti-periaatteen mukaisesti nämä yhtiöt olisivat velvollisia maksamaan vuosittain tai kertaluonteista maksua ympäristövahinkorahastoon samoin perustein kuin yksityisten omistamat yhtiöt. Maksuvelvollisuuden piiriin kuuluisivat näin ollen esimerkiksi kunnan omistuksessa olevat osakeyhtiömuotoiset vesi- ja jätelaitokset.

Esityksen mukaan yksityisen ja julkisen elinkeinotoiminnan kilpailuneutraaliteetin varmistamiseksi kunnallisten yhtiöiden tulee olla velvollisia maksamaan ympäristövahinkorahastomaksua samoin perustein kuin yksityisten omistamat yhtiöt. Kuntien jäte- ja vesihuolto-yhtiöt eivät lähtökohtaisesti toimi kilpailuilla markkinoilla, jolloin niiden tarkastelu kilpailuneutraaliteetti-periaatteen näkökulmasta on epärelevanttia.

Jäteyhtiöiden osalta on lainsäädännöllä (kuntalaki, jätelaki) yksityisen ja julkisen elinkeinotoiminnan välinen kilpailu estetty säätämällä yhdyskunta- ja jätehuolto jätelain 32 §:n mukaisesti kunnan tehtäväksi.

Kuntien määräysvallassa olevat vesihuoltoyhtiöt puolestaan huolehtivat vesihuoltolain mukaisesti kunnan järjestämistä kuuluvalle vesihuollon tehtävistä kunnan niille hyväksymällä toiminta-alueella tai huolehtivat tällaisen laitoksen palvelutuottajana jostakin vesihuollon osatehtävästä. Nämä yhtiöt toimivat liiketoiminnan kannalta luonnollisena monopolina, jolloin samalle toiminta-alueelle ei ole taloudellisesti eikä usein myöskään teknisesti mahdollista tai järkevää rakentaa useampaa.

Kuntaliitto edellyttääkin, että kuntien osakeyhtiömuotoiset jäte- ja vesi-huollosta vastaavat yhtiöt lisätään 2 §:n kuntien yhtiöitä koskevaan soveltamisalan rajaukseen.

Kuntien velvollisuus viimesijassa korvata maanomistajien maaperän pilaantuneisuuden selvittämistä ja puhdistamiskulut (13 ja 19 §)

Pilaantuneen maan kiinteistönomistajat tulisi ensisijaisesti velvoittaa hakemaan korvausta ympäristövahinkorahastolta. Jos korvausta ei voitaisi kiinteistönomistajalle myöntää, tulisi alueen kunnalla olla mahdollisuus saada korvaus tekemistään ympäristönsuojelulain (YSL) 133.3 §:n mukaiseen viimesijaiseen vastuuseen liittyvistä selvittämistä ja puhdistamistoimista.

Pykäläkohtaiset kommentit

2 §: Soveltamisalan rajaus

Ehdotuksen mukaan julkisen ja yksityisen elinkeinotoiminnan tasapuolisten toimintaedellytysten varmistamiseksi lain soveltamisalasta ei rajattaisi pois valtion ja kuntien omistamia yhtiöitä. Maksuvelvollisuuden piiriin kuuluisivat näin ollen esimerkiksi kunnan omistuksessa olevat osakeyhtiömuotoiset vesi- ja jätelaitokset. Nämä laitokset olisivat maksuvelvollisuuden piirissä myös silloin, kun ne hoitaisivat kunnalle lailla säädettyjä tehtäviä ja kun niiden toimintaa kilpailluilla markkinoilla olisi rajoitettu lainsäädännöllä.

Kuntaliitto edellyttää näiden yhtiöiden maksuvelvollisuuden rajaamista ehdotuksen soveltamisalasta.

Kuntaliitto ehdottaa 2 §:n 1 momentin muotoiluksi seuraavaa:

Tätä lakia ei sovelleta valtion virastojen tai laitosten taikka valtion liikelaitosten harjoittamaan toimintaan. Tätä lakia ei myöskään sovelleta kuntien tai kuntayhtymien taikka kunnallisten liikelaitosten harjoittamaan toimintaan. Lakia ei sovelleta myöskään kuntien osakeyhtiömuotoisiin jäte- ja vesihuoltoyhtiöihin. Torjunnasta ja ennallistamisesta vastaavalla viranomaisella taikka torjunta- ja ennallistamiseen osallistuneella tai siihen virka-apua antaneella viranomaisella on kuitenkin oikeus saada torjunta- ja ennallistamiskustannuksista korvaus ympäristövahinkorahastosta.

13 §: Korvauksen maksamisen edellytykset

Pykälän valmistelun yhteydessä oli epäselvää estääkö, YSL 133.3 §:n mukainen kunnan viimesijainen vastuu yksityisen kiinteistön maaperän puhdistamisen kustannuksista, korvausten maksamisen kunnille ympäristöva-hinkorahastosta. Kuntien taloudelliset mahdollisuudet vastata ympäristönsuojelulain 133 §:n 3 momentin mukaisista velvoitteistaan vaihtelevat ja ovat joissakin tilanteissa heikot. Kuntien ja kuntalaisten tasapuolisen koh-telun näkökulmasta ei ole perusteltua velvoittaa yksittäistä kuntaa kus-tannusvastuuseen yritysten ympäristöhaitoista. Pitkällä tähtäimellä tulisi-kin siirtää valtiolle YSL:n 133.3 §:ssä säädetty viimekätinen vastuu korvata yksityisten maanomistajien maaperän puhdistamiskustannuksia. Kunnan joutuminen korvausvastuuseen esimerkiksi laajamittaisesta kaivosalueen maaperän puhdistamisesta on kuntatalouden ja muiden kuntalaisten kan-nalta kohtuutonta.

Kuntaliitto ehdottaa 13 §:ään lisättäväksi uutta 2 momenttia:

Korvausta ei kuitenkaan estä kunnan joutuminen viimesijaiseen vas-tuuseen puhdistamisesta ympäristönsuojelulain 133 §:n 3 momentin perusteella.

19 §: Alueen pilaantumisen selvittäminen ja pilaantuneen alueen puhdis-taminen

Jos pilaantuneen kiinteistön omistaja ei itse ole vastuussa kiinteistön puhdistamisesta eikä ensisijaista vastuullista tiedetä tai tämä on maksu-kyvytön, joutuu kunta YSL 133.3 §:n mukaan kiinteistön omistajan puolesta maksamaan kiinteistön puhdistamisen. Kiinteistön arvon nousu menisi sil-loin suoraan kiinteistön omistajalle. Ehdotuksessa annettaisiin kiinteistön-omistajalle mahdollisuus tällaisissa tilanteissa vaihtoehtoisesti hakea ym-päristöva-hinkorahastolta päätöstä kiinteistönsä puhdistamisen korvaami-sesta.

Kuntaliitto ehdottaa, että korvauspäätöksen hakeminen olisi pakollista ennen kunnan viimesijaisen korvaamisvastuun syntymistä. Yksittäisten kiinteistönomistajien ympäristöllisten kiinteistöriskien turvaaminen on kunnan kuntalain mukaiselle toimialalle vierasta ja myös osin perustuslain 6 §:n vastaista. Tulisi myös harkita pitäisikö kunnan verorahojen käyttämi-nen kiinteistön puhdistamiseen olla vastikkeellista, jolloin kunta voisi esi-merkiksi saada halutessaan kiinteistön omistukseensa.

Kuntaliiton muutosehdotus ympäristönsuojelulain 133.3 §:ksi:

Jollei pilaantuneen alueen haltijaa voida velvoittaa puhdistamaan pi-laantunutta maaperää, eikä haltijalle ole myönnetty lain ympäristö-va-hinkorahastosta 19 §:n mukaista korvausta, kunnan on selvitettävä maaperän puhdistamistarve ja puhdistettava maaperä.

20 § Ennakkokorvaus

Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi ympäristöva-hinkorahastosta viran-omaiselle myönnettävästä ennakkokorvauksesta pelastuslain mukaisista öljy- ja aluskemikaalivahingon torjuntatoimista sekä ympäristönsuojelulain 182 a §:ssä tarkoitetuista kustannuksista. Ennakkokorvausta voitaisiin myöntää vastuukysymysten epäselvyyden, kustannusten suuruuden tai toimien kiireellisyyden vuoksi. Ennakkokorvausta ei ehdotuksen mukaan haluta laajentaa ympäristöviranomaisen hallintopakkomennettelyn kautta tehtyihin teettämistoimiin.

Ympäristöviranomaiset käyttävät YSL 182 §:n mukaista teettämishukkaa ti-lanteissa, jotka ovat välillä lähellä YSL 182 a §:n mukaista tilannetta. Täl-löin esimerkiksi kemikaalisäiliöiden poistaminen toteutetaan ensin viran-omaisen omalla kustannuksella ja sitten perimällä pilaajalta tai muulta vastuulliselta teettämisen kustannukset. Kuntaliiton mukaan tulisi jatkos-sa harkita, että myös

kiireelliset YSL 182 §:n mukaiset teettämistoimet, jotka voivat aiheuttaa ympäristön ja terveyden uhkaa, kuuluisivat ennak-kokorvausmenettelyn piiriin.

25 § Ympäristövahinkorahaston hallitus ja sihteeristö

Kunnat ovat keskeisiä toimijoita rahaston toiminnassa. Kuntien rooli ra-hoittajina, korvauksen saajina ja viranomaisina tulee näkyä, vastaavasti kuin nykyään öljysuojarahaston hallituksessa, edustuksena ympäristöva-hinkorahaston hallituksessa.

Pelastuslain 111 a §

Kunnan oikeudesta saada korvaus jälkitorjunnan kustannuksista öljysuoja-rahastosta, josta säädetään öljysuojarahastosta annetussa laissa, muute-taan oikeudeksi saada korvauksia jälkitorjunnan kustannuksista ympäris-tövahinkorahastosta. Muutosta ei ole perusteluissa vaikutuksiltaan avattu. Korvausten ala ei kuitenkaan ole yhteneväinen. Kunnan oikeutta saada korvausta öljyn pilaaman maaperän tai pohjaveden puhdistamisesta, puh-distamistarpeen selvittämisestä ja puhdistustöiden suunnittelusta (14 §) on rajattu ympäristövahinkorahastosta annetussa laissa, jota tulisi tältä osin muuttaa. Muutenkin öljysuojarahastosta maksettujen korvausten eroavai-suutta nyt esitettyyn korvausjärjestelmään tulee laajemmin avata.

SUOMEN KUNTALIITTO

Miira Riipinen

Marko Nurmikolu

Yhdyskunta ja ympäristö -yksikön johtaja

johtava lakimies

Nurmikolu Marko
Suomen Kuntaliitto ry